Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 07.09.1960, sp. zn. Cp 119/60, ECLI:CZ:NS:1960:CP.119.1960.1

Číslo: 1/1961

Právní věta: K některým sporným otázkám týkajících se promlčení.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 07.09.1960

Spisová značka: Cp 119/60

Číslo rozhodnutí: 1

Číslo sešitu: 1-2

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Promlčení, Uznání závazku

Předpisy: 141/1950 Sb. § 91
§ 97
§ 98 142/1950 Sb. § 450

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Dnem 1. 1. 1961 promlčí se podle ustanovení § 566 odst. 2 obč. zák. všechny pohledávky přiznané pravomocnými rozhodnutími vydanými před 1. 1. 1951, promlčí se i pohledávky uznané před tímto datem a postupně začnou probíhat i 10leté promlčecí lhůty stanovené v § 91 odst. 1 obč. zák. Občanskoprávní kolegium zabývalo se proto znovu některými spornými otázkami, jejichž výklad má pro praxi široký dosah a zaujalo toto stanovisko:

1. Pohledávku lze uznat opětovně (tedy několikrát za sebou) s účinkem § 98 obč. zák..

2. S účinkem § 98 obč. zák. lze uznat i pohledávky přiznané rozhodnutím soudů, úřadů nebo orgánů veřejné správy.

3. Uznáním pohledávky je uznáno zástavní právo, je-li osobním dlužníkem a současně zástavcem jedna a táž osoba. Účastníci mohou tento účinek výslovně vyloučit.

4. Podání návrhu na povolení exekuce má vždy jen účinky stanovené v § 97 obč. zák. (stavění promlčení), nikoliv účinky stanovené v § 98 obč. zák. (přerušení promlčení).

5. Exekuční zástavní právo na nemovité věci trvá, dokud tato exekuce není zrušena. Zánik zástavního práva může vést ke zrušení exekuce.

K odůvodnění těchto stanovisek se uvádí:

Ad 1.

Pro práva zapsaná ve veřejné knize, pro nároky přiznané rozhodnutím soudu, úřadu nebo orgánu veřejné správy, které nabylo právní moci a pro pohledávky dlužníkem uznané platí podle § 91 obč. zák. delší promlčecí doba, a to desetiletá. Podle § 98 obč. zák. bude-li nárok přiznán rozhodnutím soudu, úřadu nebo orgánu veřejné správy, které nabylo právní moci, anebo uzná-li zavázaný svůj závazek před uplynutím promlčecích lhůt, počíná se potom promlčecí doba nová (§ 91). Zákon tedy, pokud mluví o uznání závazku a o původní promlčecí době, nijak nerozlišuje. Jde proto o předpis všeobecný, který nutno vztahovat na všechny závazky a promlčecí doby, tedy i na závazky, které byly již jednou uznány dlužníkem a promlčují se podle § 91 odst. 1 obč. zák. v deseti letech.

Názor, že mimořádná promlčecí doba podle § 91 obč. zák. je jen jedna a nemůže již běžet znovu, jakmile jednou uplynula, ať jde o kteroukoliv skutečnost zakládající tuto delší dobu promlčecí, není udržitelný. Ze spojení tohoto ustanovení s ustanovením § 98 obč. zák. to nevyplývá. Naopak, právě z ustanovení § 98 obč. zák. vzhledem k jeho všeobecné povaze plyne, že takové promlčecí doby podle § 91 obč. zák. počínají znovu běžet, jestliže nárok byl přiznán rozhodnutím soudu, úřadu nebo orgánu, které nabylo právní moci, anebo, jestliže závazek byl uznán dlužníkem. Kdyby promlčecí doba podle § 91 obč. zák. byla jen jedna, vztahovalo by se to i na práva zapsaná v knize, která podle § 91 obč. zák. se rovněž promlčují v deseti letech. Došlo by se tak k tomu důsledku, že by u věcných práv, která jsou také zapsána v pozemkové knize a požívají proto zvýšené ochrany, právě pro tento zápis v knize prodloužení promlčecí doby podle § 98 obč. zák. by nenastalo, u ostatních práv stejného obsahu však ano.

Ostatně, jaký účel by vlastně ustanovení § 98 obč. zák. mělo? Již z ustanovení § 91 obč. zák. plyne, že u nároků, které byly přiznány rozhodnutím soudu, úřadu nebo orgánu veřejné správy, které nabylo právní moci, a pohledávek, které byly jednou dlužníkem uznány, počíná od okamžiku, kdy tyto skutečnosti nastaly, nová, a to desetiletá doba promlčecí. Je-li tato zásada znovu zdůrazněna v § 98 obč. zák., a to po ustanovení § 97 o vlivu domáhání se nároků na jeho promlčení, a užívá-li se stejně všeobecné dikce jako v tomto ustanovení, je jisto, že toto ustanovení má obsah širší, než v § 91 obč. zák. a vztahuje se stejně jako § 97 obč. zák. také na nároky zmíněné v § 91 obč. zák., a má na mysli uznání již jednou nebo několikrát uznaného závazku.

Názoru o jednotnosti promlčecí doby podle § 91 obč. zák. lze vytknout i to, že zákonu imputuje úmysl, který z něho nevyplývá. Ani v § 91 obč. zák. ani v jiném ustanovení občanského zákoníka ani v důvodové zprávě k němu nelze najít nejmenší náznak toho, že zákon sleduje ve svých ustanoveních o promlčení tendenci nepříznivou delšímu trvání nějakého práva jen proto, že delší trvání práva považuje za škodlivé zájmům celku. Žádné právo se nepromlčí pouhým trváním po určitou dobu, nýbrž jen tím, že po určitou dobu nebylo vykonáno. Dovoluje-li právo podle své povahy časově neomezený výkon, může být vykonáno po dobu neomezenou, aniž se promlčuje. Ani po promlčení nevykonaného práva toto právo prostě nezaniká. Může být uplatněno, jestliže se druhá strana promlčení nedovolává (§ 86 odst. 2 obč. zák.), a jde-li o právo závazkové, může být uznáno za předpokladů a s účinkem § 297 obč. zák. o uznání dluhu, a dohodou oprávněného s povinným lze je přeměnit v jiný závazek (§ 138 obč. zák.). Co dlužník plnil na dluh promlčený, nemůže podle § 362 obč. zák. žádat zpět, pokud v době plnění dluhu mohl se zavázat k němu sám. Podle zvláštního ustanovení § 197 obč. zák. pro zástavy movité může se věřitel, dokud má tuto zástavu v rukou, z ní domáhat uspokojení, i když je zajištěná pohledávka promlčená.

Pokud tedy zákon stanoví promlčecí lhůty pro určitá práva, není to proto, že právo samo nemá zásadně trvat déle než tuto dobu; promlčecí doby jsou zavedeny proto, že déle než tuto dobu nemá trvat spornost tohoto práva, tj. nejistota, zda existuje čili nic, která se projevuje právě v tom, že právo nebylo po tuto dobu vykonáno. Uzná-li dlužník závazek z tohoto práva plynoucí, je tato spornost odstraněna, a jak důvodová zpráva výslovně uvádí, je to také důvodem, proč zákon spojuje s

uznáním závazku účinek, že potom počíná promlčecí doba nová, a to, jak je naznačeno citací § 91, promlčecí doba v tomto ustanovení uvedená, která může v případě odstavce 1 být delší než promlčecí doba jinak pro konkrétní právo platící. Nevykoná-li oprávněný své právo ani po tomto uznání po dobu stanovenou v § 91 obč. zák., stane se právo opět sporným, neboť i když bude uznáno, třebas i co do důvodu a výše, je možné, že zaniklo plněním nebo jiným způsobem a že věřitel jen z tohoto důvodu je neuplatnil v předepsané cestě soudní nebo správní. Uznal-li dlužník svůj závazek nyní opět, stane se právo opět nepochybným a není z hlediska zákona, pro který je jedině tato skutečnost rozhodující, rozumného důvodu, proč by nezačala nová promlčecí doba podle § 91 obč. zák., jestliže je splněn jediný nezbytný předpoklad § 98 obč. zák., že totiž nové uznání se stane před uplynutím promlčecí doby předešlé.

Tatáž úvaha ospravedlňuje pak použití § 98 obč. zák. na každé další uznání nepromlčeného závazku.

Opětovné uznání pohledávky s účinkem podle § 98 obč. zák., stejně jako uznání pohledávky vůbec, je ovšem možné jen potud, pokud strany mohou s pohledávkou disponovat (např. pohledávka za dodané zboží, nárok na náhradu škody nebo z bezdůvodného obohacení apod.).

Ad 2.

Desetiletou promlčecí dobu založenou exekučním titulem lze prodloužit o dalších 10 let uznáním. Uznání nemění nic na tom, že věc je již jednou pravomocně rozhodnutá, takže nelze snad znovu nárok uplatnit u soudu žalobou, jejímuž projednání by vadila překážka věci rozsouzené. Případnou námitku promlčení by bylo možno uplatnit v exekuci námitkami proti exekuci podle § 441 o. s. ř. Věřitel bude vymáhat splnění uznaného závazku, nesplní-li jej dlužník dobrovolně, na základě původního exekučního titulu. Musí však předložit exekučnímu soudu s návrhem na povolení exekuce uznání závazků, které učinil dlužník písemně. V takovém případě nemůže dlužník s úspěchem uplatnit v exekučním řízení námitku, že nárok je promlčen z toho důvodu, že od právní moci rozhodnutí již uplynula 10letá promlčecí doba.

Ad 3.

Je pravda, že povinnosti ze zástavního práva uvedené v ustanoveních občanského zákoníka o právech věcných, nenáleží k závazkům, o nichž jedná občanský zákoník v části čtvrté o právu závazkovém. Avšak při vymezení pojmu „uznání závazku“ podle § 98 obč. zák. není rozhodující jedině toto rozlišování, ale nutno též přihlížet k hospodářské funkci toho onoho práva. Nelze sice pochybovat o tom, že zástavní právo, ať jde o zastavení movité či nemovité věci, je právem věcným, a že rubem tohoto práva věřitele na straně vlastníka zástavy je to, co nazývá občanský zákoník důsledně „povinností“ v protikladu k „závazkům“ z práva závazkového. Leč zástavní právo tvoří v rámci věcných práv zvláštní skupinu, lišící se od všech ostatních věcných práv zejména svým obsahem, který je značně přibližuje právu závazkovému. Zástavní právo je akcesorním právem, jež bez pohledávky nemůže existovat a má důsledkem této své povahy hospodářsky doplňující obsah. Také u zástavního práva, stejně jako u pohledávky jím zajištěné jde nakonec o zaplacení určité částky peněz; jediný podstatný rozdíl je jen v tom, že osoba povinného se určuje u pohledávky podle práva závazkového, u práva zástavního podle práva věcného, totiž podle toho, kdo je vlastníkem zástavy. Z tohoto důvodu hospodářský život pohlíží na poměr mezi věřitelem a vlastníkem zástavy stejně jako na poměr mezi věřitelem a osobním dlužníkem, s nímž často spadá v jedno, totiž jako na pohledávku, nazývá právem i tento právní poměr hypotekární pohledávkou a povinného věcným hypotekárním dlužníkem. Zákon sám musel se s touto zvláštní povahou zástavního práva vypořádat v ustanoveních o exekučním řízení tím, že hlavní cíl práva zástavního nelze ze zástavy realizovat jinak, než dobytím pohledávky jím zajištěné, to je jen exekucí k vydobytí peněžitých pohledávek vedenou na věc zatíženou zástavním právem.

Tato úvaha je rozhodující i při výkladu výrazu „uznání závazku“ použitého v § 98 obč. zák. Nelze totiž předpokládat, že zákon chtěl vyloučit účinnost uznání tam, kde se jím oddaluje jen právo k vymáhání obsahu z určitého předmětu, když připouští uznání pohledávky téhož obsahu, kterou lze vydobýt bez tohoto omezení z celého majetku osoby zavázané. Tento úmysl zákona lze dovodit i z důvodové zprávy k § 91 obč. zák., která jedná též o právech zapsaných v pozemkové nebo železniční knize a citované na konci § 98 obč. zák., a z toho, že v důvodové zprávě se kladou tato práva a pohledávky na roveň, plyne jasně, že ustanovení § 98 obč. zák. nutno použít i na povinnosti ze zástavního práva.

Je třeba též mít na zřeteli, že vlastník hypotekárně zajištěné nemovitosti, který chce uznat pohledávku i zástavní právo, jen aby docílil poshovění věřitele, bude za tím účelem beze všeho i ochoten dát souhlas k opětnému zřízení zástavního práva v pozemkové knize. Bylo by proto jen ničím neodůvodněným formalismem zdražujícím zbytečně úvěrový styk, kdyby se trvalo na tom, že pouhé uznání zástavního práva nestačí k prodloužení jeho promlčení, nýbrž že je třeba je znovu zřídit. Jestliže tedy osobním dlužníkem a zástavcem je jedna osoba, je uznáním pohledávky uznáno i zástavní právo. Účastníci mohou ovšem tento účinek výslovně vyloučit.

Ad 4.

Jde tu o zásadní otázku, zda podání návrhu na povolení exekuce má účinky stanovené v § 97 obč. zák. nebo účinky podle § 98 obč. zák.

Domáhá-li se oprávněný nároku v promlčecí době a v soudním řízení náležitě pokračuje, neskončí promlčení, dokud řízení trvá (§ 97 obč. zák.).

Podání žaloby je nepochybně domáháním se nároku podle § 97 obč. zák. a má proto účinek stanovený v tomto paragrafu. V důsledku podání úspěšné žaloby je žalobci rozhodnutím soudu přiznán uplatněný nárok s účinkem přerušení promlčení podle § 98 obč. zák. Nepochybné je také, že podání návrhu na povolení exekuce je úkonem, který zpravidla vede k uspokojení nároku (§ 97 obč. zák.). Na tomto místě zákon nerozeznává, zda se návrh na povolení exekuce opírá o exekuční titul, který je rozhodnutím, nebo o exekuční titul, který není rozhodnutím. Proto účinek stanovený v § 97 obč. zák. nastává bez ohledu na to, zda se návrh opírá o ten či onen druh exekučního titulu. V exekučním řízení není vymáhajícímu věřiteli přiznán rozhodnutím soudu nárok, jehož přiznání je podmínkou přerušení podle § 98 obč. zák. Proto nemůže dojít k přerušení promlčení, nýbrž jen ke stavění promlčení ve smyslu § 97 obč. zák. Lze tedy uzavřít, že podání návrhu na povolení exekuce – bez ohledu na to, zda exekuční titul je rozhodnutím nebo jím není – má vždy jen účinky stanovené v § 97 obč. zák., nikoliv i účinky stanovené v § 98 obč. zák. při exekuci na plat, v níž je řádně pokračováno, dochází tedy ke stavění promlčení. Jestliže by však dlužník po uplynutí promlčecí doby změnil svého zaměstnavatele, nebylo by možno s úspěchem vést znovu exekuci na plat, právě v důsledku promlčení. Jestliže však dojde k podání nového návrhu bez zvláštního průtahu, tj. ihned jakmile se dá očekávat, že při řádném postupu mohl vymáhající věřitel zjistit nového zaměstnavatele dlužníka, resp. jeho přechod do důchodu, je možno považovat za řádné pokračování v exekuci i takový nový návrh na exekuci na plat. Jinak by totiž dlužník dosáhl snadno promlčení pohledávky tím, že by po uplynutí promlčecí doby změnil zaměstnavatele a věřitel by nemohl již podat návrh na exekuci na plat u nového zaměstnavatele.

Vymáhání osobních potřeb nezl. dětí podle zák. opatření č. 57/1955 Sb. ve znění zák. č. 46/1959 Sb. zůstává přirozeně nedotčeno.

Ad 5.

Při exekuci nuceným vkladem zástavního práva na nemovité věci (§ § 450 a násl. o. s. ř.) povolením této exekuce a zápisem do veřejné knihy končí i její provedení. Exekuce zřízením zástavního práva

na nemovité věci jako exekuční prostředek nesměřující přímo ke splnění nároku věřitelova však trvá, dokud není zrušena. Vycházíme-li totiž z toho, že s účinkem § 98 obč. zák. lze uznat i nároky přiznané rozhodnutím soudu, úřadu nebo orgánu veřejné správy, pak nebude vždy nepochybné, že ve smyslu § 91 obč. zák. je v 10 letech od zápisu do pozemkové knihy promlčeno právo zapsané v pozemkové knize, přiznané uvedenými rozhodnutími. Zánik zástavního práva na základě promlčení může ovšem vést ke zrušení exekuce [§ 445 odst. 1 písm. d)], takže i dlužník je zde plně chráněn.

**K závěrům pod 1., 2., 3., 4. srov. i stanovisko občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu č. j. Ec 1016/54.*